

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Соломонова Ольга Юріївна

*магістрантка факультету морського права
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Дмитрук Ірина Миколаївна

*кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри морського та господарського права
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Сьогодення України диктує жорсткі умови функціонування державних інституцій. Саме тому необхідно максимально точно дотримуватися основоположних принципів права, оскільки воно є регулятором всіх суспільних відносин.

Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в нашій державі визнається і діє принцип верховенства права. Він забезпечує панування права в суспільстві. Його реалізація потребує від державного апарату втілення у правотворчу і правозастосовну діяльність ідей гуманізму, справедливості та рівності.

Наукове дослідження принципу верховенства права є актуальним на сучасному етапі розвитку Української держави, бо саме сьогодні людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека проголошені Конституцією України найвищою соціальною цінністю, реалізація та захист основних прав, свобод, гарантій та інтересів людини і громадянина є пріоритетним завданням держави, а саме ефективна реалізація даного завдання є можливою через повне виконання конституційного принципу верховенства права [1, с. 8].

Принцип верховенства права досліджувався багатьма науковцями та практиками у сфері юриспруденції. Ще за часів Арістотеля, видатного давньогрецького науковця-енциклопедиста, філософа і логіка, було встановлено, що «у своїй довершеності людина – найблагородніша з тварин, позбавлена ж закону і справедливості вона – найгірша з них». Цей вислів залишається влучним і сьогодні, коли мова йде про важливість верховенства права в сучасному суспільстві. Одна з інтерпретацій вислову Арістотеля полягає в тому, що за відсутності верховенства права немає і самого суспільства, принаймні по-справжньому цивілізованого.

Основним досягненням, яким є визнання рівноправності приватної та інших форм власності, встановлення і поступове розширення режиму гласності, утворення неформальних організацій і об'єднань, утворення і поступове структурування системи політичних партій, політичних фракцій, проведення референдумів щодо встановлення суверенної незалежної України і щодо здійснення конституційної реформи, проведення виборів на альтернативній основі і перехід до виборів на змішаній мажоритарно-пропорційній основі, поступове структурування суспільства і парламенту, розширення мережі і підвищення активності засобів масової інформації, розвиток системи консультативних і узгоджувальних органів, широке використання громадянами наданих їм політичних прав і свобод, поступове розширення законодавчої бази, заходи щодо економічного реформування суспільства. І все це повинно здійснюватися, втілюючи в життя основоположний конституційний принцип верховенства права [2, с. 30].

З часів унормування принципу верховенства права в Конституції України минуло вже багато років, проте, за влучним висловом професора М. Козюбри «сутність і зміст цього принципу залишаються для більшості юристів, не кажучи вже про пересічних громадян, утаємниченими» [3].

Зміст принципу верховенства права трактується неоднозначно, причому діапазон думок тут надзвичайно широкий – від ототожнення принципу верховенства права з традиційним для колишнього радянського правознавства принципом верховенства закону (англійське словосполучення *rule of law*, як відомо, іноді не зовсім коректно перекладають як “верховенство закону”) до розуміння принципу верховенства права як виключно верховенства справедливості і розуму. Така багатозначність трактувань пояснюється, насамперед, багатогранністю самого феномена права та багатоманітністю його проявів, форм у реальному житті. Навряд чи у зв'язку з цим можливо надати якість універсальне визначення названого принципу, оскільки будь-яке визначення ніколи не спроможне передати все багатство змісту принципу верховенства права. Якщо ж спробувати коротко окреслити соціальну спрямованість принципу верховенства права, а саме у ній найповніше виражається його сутність, то можна сказати, що основне призначення принципу верховенства права полягає у забезпеченні свободи та прав людини, причому, насамперед, у її відносинах з державною владою та державними органами [4, с. 35-36].

Важливим аспектом у процесі реалізації і застосування принципу верховенства права відіграє той факт, що даний принцип має легальне закріплення. На підтвердження цьому можемо навести рішення Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 року, відповідно до якого верховенство права – це панування права в різних формах у

суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути пронизані, передусім, ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо [5].

Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлених такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що ідея верховенства права, забезпечення прав і свобод людини є актуальною у процесі становлення і розвитку України як правової держави. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути насичені передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені рівнем його культурного розвитку [4, с. 57].

Верховенство права є важливим принципом, який повинен визначати зміст діяльності державної влади з метою забезпечення прав і свобод людини, а також демократичного розвитку держави. Даний принцип має застосовуватись в усіх сферах суспільного і державного життя.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.: чинне законодавство зі змінами та доповненнями стоном на 29 серпня 2011 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). К. : Паливода А.В., 2011. 56 с. (Закон України).
2. Н. В. Пильгун, М. В. Рошук. Реалізація принципу верховенства права як необхідна умова побудови правової держави. Теорія та історія держави і права. Юридичний вісник. 2012. Вип. № 4(25). С. 30.

3. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте. 2015. 392 с.

4. Гапотій В.Д. Верховенство права: сучасні наукові концепції. Монографія. Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2016. С. 35-57.

5. Рабінович П. М. Права людини і громадянина в Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень) / П. М. Рабінович. Х.: Право, 1997. 56 с.

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02 листопада 2004 року №15-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-20>

**МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА, ПРАВО І ДЕРЖАВА
В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ СПАДЩИНІ ЄВГЕНІЯ
ОЛЕКСАНДРОВИЧА ЧЕРНОУСОВА (1869 – ?):
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ
ДИСКУРСИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ (ІСТОРІЯ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ УЧЕНЬ ДОБИ
СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І РАНЬОГО МОДЕРНОГО ЧАСУ)**

Ціватий Вячеслав Григорович

кандидат історичних наук, доцент,

Заслужений працівник освіти України,

член правління Наукового товариства історії дипломатії

та міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Актуальність дослідження обумовлена зростанням наукового інтересу до витоків та інституціональної історії політико-правових процесів в Європі в історичній ретроспективі, сьогоденні й перспективі. Інституціональна біографістика – це новий перспективний напрям досліджень у сфері історії, політології та права [1, с. 164-169].